

به نام خدا

خلاصه گزارش اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه الحاق یک تبصره به ماده (۱) اصلاحی قانون مطبوعات - مصوب ۱۳۷۹»

طرح مسئله

هنگامی که اصلاحیه قانون مطبوعات در اردیبهشت ماه ۱۳۷۹ از تصویب مجلس شورای اسلامی گذشت، تبصره‌ای به ماده (۱) قانون مطبوعات الحاق شد که بر طبق آن کلیه نشریات الکترونیکی مشمول این قانون شمرده شده است. هر چند در این تبصره تکلیف نشریات الکترونیکی از حیث حقوقی مشخص شده بود لکن اجمال و ابهام در معنای نشریات الکترونیکی و عدم تعریف جامع و مانع از این موضوع موجب شد تا این قانون در نحوه رسیدگی به تخلفات و جرائم ارتكابی ناشی از رسانه‌های مذکور توفیق چندانی نیابد. بنابراین دولت برای رفع این مشکل قانونی، لایحه‌ای تهیه و تسلیم مجلس شورای اسلامی کرده است که به موجب آن تبصره «۴» به ماده (۱) اصلاحی قانون مطبوعات الحاق می‌شود. آنچه در پی می‌آید معرفی اجمالی و نتیجه اظهار نظر کارشناسی این لایحه است.

اهداف لایحه

۱. ارائه سازوکاری برای تعریف دقیق «نشریات الکترونیکی» و رفع ابهام و اجمال قانون مطبوعات در خصوص نشریات الکترونیک،
۲. تعیین حقوق، حمایت‌های قانونی و امور کیفری خبرگزاری‌های داخلی و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی داخلی.

نقاط قوت

اصلی‌ترین نقطه قوت این لایحه آن است که در صورت تصویب، جرائم خبرگزاری‌های داخلی و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی داخلی مشمول قانون مطبوعات دانسته شده و در نتیجه به‌عنوان جرم مطبوعاتی باید به صورت علنی و با حضور هیئت منصفه رسیدگی شود.

نقاط ضعف

۱. نه تنها زمینه بهره‌مندی از رسانه‌های الکترونیکی را فراهم نمی‌سازد بلکه شائبه تحدید یکی از مهم‌ترین مصادیق آزادی‌های مدنی در قانون اساسی را به‌وجود می‌آورد.
۲. چندین رسانه ارتباطی با خصلت‌ها و کارکردهای متفاوت که رکن مادی آن‌ها از طریق امواج الکترونیکی صورت می‌پذیرد مشمول قانون سنتی مطبوعات که متناسب با ویژگی‌های چاپ کاغذی تصویب شده قرار می‌گیرند و در نتیجه قابلیت اجرایی ندارد.

نتیجه اظهار نظر

این لایحه نه تنها برای رفع ابهام و اجمال تبصره «۳» ماده (۱) قانون مطبوعات تعریف جامع و مانعی از مصادیق نشریات الکترونیکی ارائه نداده، بلکه به هدف نیز وفادار نمانده است. به عنوان مثال هیئت نظارت موضوع این تبصره از آن جهت که نه در قانون مطبوعات و نه در قانون موضوعه پیش‌بینی نشده دارای اشکال حقوقی است. چنانچه همین تبصره الحاقی را به منزله رکن قانون هیئت نظارت تلقی کنیم، این ایراد وارد است که نه ترکیب اعضا و نه وظایف آن‌ها نیز مشخص نیست. همچنین باید گفت این قانون قابلیت اجرایی ندارد، همچنان‌که قانون جرائم رایانه‌ای و آیین‌نامه ساماندهی پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی ایرانی تاکنون توفیق اجرا نیافته‌اند. بدیهی است قانونی که از سوی مردم رعایت نمی‌شود نه تنها اهداف قانون‌گذار را تأمین نمی‌کند، بلکه در پاره‌ای از موارد منجر به شکستن قبح قانون می‌شود و در نتیجه قانون‌شکنی به یک رفتار اجتماعی تبدیل می‌شود به گونه‌ای که می‌توان گفت قوانین اثربخش نیز تحت تأثیر این عادت فرهنگی کارایی خود را از دست می‌دهد.

پیشنهادات

اولاً در مورد خبرگزاری‌ها قانون خاص مبتنی بر نظام ثبتي تصویب شود. ثانیاً از آنجایی که در مورد پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی داخلی نه نظام ثبتي و نه نظام پروانه‌ای قابل اعمال نیست، تا ثبت تجربه جهانی می‌توان بر طبق قوانین موضوعه کشور از جمله قانون مجازات اسلامی عمل کرد. و ثالثاً این تعریف از نشریه الکترونیکی را در تصویب این لایحه می‌توان گنجاند:

«نشریه الکترونیکی نشریه‌ای است که در محیط دیجیتال با همان صورت، شرایط و ظواهر یک نشریه چاپی و طی فرایند فعالیت مرسوم روزنامه‌نگاری و تحریریه‌ای تولید و به طور منظم و با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف معینی در یک یا چند زمینه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی تولید و منتشر می‌شود».